

המשרד לשירותי דת

חוברת מידע למשפחת הנפטר

מהדורה שנייה
סיוון התשע"ב / יוני 2012

תוכן:

כיצד לנהוג לאחר הפטירה

- 7.....פטירה בבית.....
- 8.....פטירה בבית חולים.....
- 9.....קבלת רשיון קבורה לנפטר.....

הבאת הנפטר לקבורה

- 10.....הקבורה בישראל.....
- 11.....שירותי הקבורה שהחברה קדישא חייבת לספק בלא תשלום.....
- 12.....שירותי הקבורה שהחברה קדישא רשאית לגבות תשלום בעדם.....
- 12.....העברת הנפטר למקום הקבורה.....
- 13.....תיאום נוסף עם החברה קדישא.....
- 14.....שיטות הקבורה השונות.....
- 17.....הקמת מצבה.....
- 18.....חלקות לקבורת מספקים (חסרי דת) ובתי עלמין לקבורה חלופית.....
- 19.....תעריפי קבורה לרכישת חלקת קבר מחיים.....
- 24.....חברות הקדישא בישראל.....
- 38.....מספרי טלפון: בתי חולים ומרכזים רפואיים.....
- 41.....לשכות בריאות מחוזיות.....
- 42.....מנהגים, הלכות ותפילות.....

משפחות יקרות,

חוברת זו הוצאה על ידי המשרד לשירותי דת, כדי לסייע ולהקל עליכם ככל האפשר בשעתכם הקשה.

בחוברת זו אפשר למצוא את רוב המידע הנחוץ למשפחה.

המשרד לשירותי דת רואה בשיפור השירות למשפחות הנפטרים עדיפות עליונה, ובעזרת השם, יעשה ככל יכולתו לוודא שימומשו כל הזכויות המוקנות לכם על פי חוק, כדי להקל ולו במעט את כאבכם הגדול מנשוא.

מי ייתן שלא תדעו עוד צער ובבניין ירושלים תנוחמו.

”ועשית עמדי חסד ואמת”-

**חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת
שאינו מצפה לתשלום גמול**

יעקב מרגי

השר לשירותי דת

משפחות יקרות,

דרך העולם היא, שבאין אילוץ, אנשים נרתעים מלעסוק בנושאים הקשורים למוות. משום כך, רוב האנשים אינם נערכים ליום מות יקירם עד שהם נפגשים עם יום זה בעל כורחם.

אבדן חיים - מוות - גורם עצב, סבל ומצוקה לקרובי משפחת הנפטר, ובדרך כלל עליהם גם מוטלת האחריות הראשונה והמידית לסידור ההלוויה והדאגה לקבורת הנפטר. אין כל דרך להתכונן לרגע קשה זה, **אך בעזרת מידע מתאים אפשר לחסוך תסכול, בלבול וקשיים.**

בחוברת זו תמצאו מידע, עצות והדרכה בתחומים שונים, אשר יכולים לסייע לכם ולהנחות אתכם ברגעים הקשים, להתנהלות נכונה מול הגורמים העוסקים במלאכה.

מי ייתן ויקוים בנו דבר הנביא: "זבלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים".

אביגדור אוחנה

המנהל הכללי

כיצד לנהוג לאחר הפטירה

ראשית, יש להבין כי כל אזור מדינת ישראל, זכאי לשרותי קבורה באזור מגוריו וללא תשלום, כולל העברת הנפטר לבית הלוויות באותו אזור.

פטירה בבית:

» יש להזמין אל הבית רופא לשם קביעת המוות והכנת הודעת פטירה.

» על פי חוק, המשפחה מחויבת להזמין משטרה בכל מקרה של פטירה בבית, במתקן כליאה או במוסד לחולי נפש.

» במקרה שיש חשד למוות לא-טבעי, תפנה המשטרה את הנפטר באמבולנס מטעמה.

» למשפחה הקרובה עומדת הזכות להתנגד לניתוח שלאחר המוות.

» במקרה שנקבע כי המוות הוא טבעי, תמסור המשטרה אישור למשפחה ותורה להם ליצור קשר עם נציגי חברה קדישא.

» לצורך תיאום מועד ההלוויה יש להצטייד ברישיון קבורה. רישיון קבורה אפשר להנפיק בלשכות הבריאות המחוזיות או הנפתיות (רשימה מפורטת להלן, עמ' 29) עם הצגת הודעת פטירה חתומה בשלושה עותקים ותעודת זהות של הנפטר.

» העברת הנפטר מבית החולים למקום הקבורה באותו אזור תבוצע ללא תשלום, במקרה של צורך העברה לאזור אחר, תהיה ההעברה כרוכה בתשלום לפי תעריפי ביטוח לאומי, כנגד קבלה רשמית.

פטירה בבית חולים:

- » הודעת פטירה תימסר למשפחה מידי מנהל המחלקה בבית החולים.
- » במקרה של פטירה בעקבות תאונה, יש להצטייד באישור המשטרה.
- » לצורך הוצאת רישיון קבורה: בבית חולים ממשלתי יש לפנות למחלקת קבלת חולים בבית החולים, ובבית חולים שאינו ממשלתי יש לפנות ללשכת הבריאות המחוזית או הנפתית (רשימה מפורטת להלן עמ' 29), עם הצגת הודעת פטירה חתומה בשלושה עותקים ותעודת זהות של הנפטר.
- » ניתן להגיש בקשה לקבלת תעודת פטירה באתר המקוון של משרד הפנים או לגשת למרשם האוכלוסין במקום מגוריו של מי שבעבורו מוגשת הבקשה. רשאי לקבל שירות מי שמבקש בעבור בן/ בת הזוג, ילדיו, הוריו, או בעבור מי שיש לו עניין לכאורה בדבר, בצירוף מכתב הסבר. לבירור פרטים אפשר להתקשר למרכז שירות ומידע ארצי של רשות האוכלוסין, בטלפון: *3450 או 1-222-34-50.
- » לתיאום מועד ההלוויה יש לפנות לחברה קדישא הרצויה בצירוף רישיון הקבורה (רשימה מפורטת החל מעמ' 17).

קבלת רישיון קבורה לנפטר:

» חברות הקדישא אינן מוסמכות לקבור מתים בלא רישיון קבורה. רישיון הקבורה מונפק על ידי משרד הבריאות בלא תשלום. לשם כך על נציג המשפחה לבוא בעצמו למדור רישיונות קבורה במשרד הבריאות או בלשכות הבריאות המחוזיות, במחוז שהנפטר שייך אליו (רשימה מפורטת להלן, עמ' 29) ולהביא עמו את המסמכים הבאים:

- הודעת פטירה חתומה בידי רופא שקבע את המוות (3 עותקים).
- תעודת זהות של הנפטר.
- אישור מן המשטרה במקרה של פטירה לא-טבעית.

שימו לב!

» עם הגעתכם ללשכת בריאות מחוזית, בקשו ומלאו גם "טופס בקשה לתעודת פטירה". אם לא תסדירו את נושא קבלת תעודת הפטירה בהזדמנות זו, תוכלו לעשות זאת במשרד הפנים גם לאחר הקבורה (הודעת הפטירה שקיבלתם מן הרופא אינה תעודת פטירה לצרכים רשמיים ומשפטיים, כמו תעודת הפטירה המונפקת במשרד הפנים).

» למען הסר ספק, מובהר בזאת כי כל גביית תשלום מכל סוג שהוא, תיעשה אך ורק במשרדי החברה קדישא וכנגד הנפקת חשבונית או קבלה. כמו כן, אמבולנסים פרטיים רשאים להעביר את הנפטר אך אינם רשאים לעסוק במכירת חלקות קבורה.

» ניתן להתקשר 24 שעות ביממה (מלבד שבתות ומועדי ישראל) למוקד הטלפוני של המשרד לשירותי דת. טלפון: 02-5311111.

הבאת הנפטר לקבורה

- » ראשית, יש לפנות לחברה קדישא הפועלת במקום מגורי הנפטר או במקום הפטירה ולתאם עמה את זמן ההלוויה ומקומה בכפוף לרישיון קבורה.
- » חברה קדישא תתאם את זמן ההלוויה על פי לוח הזמנים ומגבלותיה בניסיון מרבי להתחשב בהעדפת בני המשפחה.
- » בתי העלמין פועלים בימות החול בכל שעות היום ובמקצת שעות הלילה, ואינם פועלים בשבתות ובימים טובים כדוגמת: ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות, שמחת תורה, פסח, שביעי של פסח וחג השבועות.
- » החברה קדישא מחויבת לטפל בהבאת נפטר לקבורה בלא תשלום, ובלבד שעל פי מרשם האוכלוסין התגורר הנפטר בתחום הרשות המקומית שבה החברה קדישא פועלת (יש חברות קדישא המטפלות בכמה רשויות מקומיות) או נפטר בתחומה.

הקבורה בישראל היא בלא תשלום במקרים הבאים:

- » כל אדם שנפטר בישראל ומובא לקבורה בתחום הרשות המקומית שהתגורר בה או נפטר בה.
- » תושב ישראל שנפטר בחוץ לארץ ("תושב ישראל" הוא מי שבעת הפטירה הוכר על ידי הביטוח לאומי בתור תושב ישראל).
- המוסד לביטוח לאומי מעביר ישירות לחברה קדישא את דמי הקבורה, אשר נועדו לממן את הוצאות החברה קדישא בגין סידורי ההלוויה והקבורה. לפיכך, אינכם נדרשים להעביר תשלום כלשהו לחברה קדישא (בכפוף לאמור להלן).

שירותי הקבורה שהחברה קדישא חייבת לספק בלא תשלום:

- » מקום קבורה - על פי סדרי הקבורה שנקבעו בחברה קדישא.
- » העברת הנפטר למקום הקבורה:
- חברה קדישא צריכה להעביר את הנפטר ממקום הפטירה למקום הקבורה שנמצא בתחום הרשות המקומית שהיא פועלת בה (אם מקום הפטירה/מקום הקבורה נמצא מחוץ לתחום הרשות המקומית שהיא פועלת בה, תהיה ההעברה כרוכה בתשלום על פי תעריפי המוסד לביטוח לאומי).
- העברת הנפטר לקבורה **ביום ההלוויה** נעשית בכל שעות היממה.
- העברת הנפטר לבית הלוויות **לפני יום ההלוויה** נעשית בשעות העבודה הרגילות:
- בימים א'-ה' בין השעות 8:00-16:00; בימי ו' וערבי חג בין השעות 8:00-13:00.
- (העברת הנפטר לבית הלוויות לפני יום ההלוויה שלא בשעות העבודה הרגילות כרוכה בתשלום לחברה קדישא).
- חברה קדישא צריכה להעביר את הנפטר מבית החולים למקום הקבורה, גם אם בית החולים נמצא מחוץ לתחום הרשות המקומית שהחברה קדישא פועלת בה, ובלבד שבית החולים מספק שירותים רפואיים לתושבי הרשות המקומית שהנפטר התגורר בה.
- » טהרה.
- » תכריכים (מבד כותנה).
- » כריית הקבר.
- » מרצפות לבניין הקבר (על פי סדרי הקבורה הנהוגים בחברה קדישא), או ארון מתים סטנדרטי על פי סדרי קבורה הנהוגים בקבורה האזרחית החלופית.
- » כיסוי הקבר.
- » שילוט.
- » מתן שירותים בזמן ההלוויה - השתתפות חזן וצוות קבורה (המונה שני אנשים לכל הפחות).

שירותי הקבורה שחברה קדישא רשאית לגבות תשלום בעדם:

- » מקום קבורה: הבאת הנפטר לקבורה על פי בקשה מפורשת של המשפחה בבית עלמין שהוגדר על ידי המוסד לביטוח לאומי בתור "בית עלמין סגור", או בחלקות קבורה מיוחדות שהוגדרו על ידי המוסד לביטוח לאומי בתור "חלקות חריגות", כאשר התשלום הוא על פי תעריף שקבעה החברה קדישא (בני משפחת הנפטר רשאים לבקש אישור שהשטח הנדון הוא אכן שטח חריג).
- » רשימה מפורטת של בתי העלמין הסגורים אפשר למצוא באתר המשרד לשירותי דת בכתובת: <http://www.dat.gov.il>.
- » רכישת חלקת קבר: במקרים שתושב הארץ מבקש לרכוש חלקת קבר בעודו בחיים, עליו לשלם לחברה קדישא בעבור חלקת הקבר על פי התעריפים הקבועים בחוק (רשימה מפורטת בעמ' 13).
- » שמירת הנפטר בחדר קירור של החברה קדישא: בימים א'-ה', התשלום נגבה מן היום השני ואילך; בימי ו' וערבי חג, התשלום נגבה מן היום השלישי ואילך.
- » תכריכי פשתן: על פי בקשת המשפחה (ייגבה רק ההפרש שבין מחיר תכריכים מיוחדים למחיר תכריכים רגילים).

העברת הנפטר למקום הקבורה:

- » לפני יום ההלוויה, שלא בשעות העבודה הרגילות (כנזכר לעיל).
- » ממקום הפטירה שנמצא בתחום הרשות המקומית שבה פועלת חברה קדישא אחת, למקום הקבורה שנמצא בתחום הרשות המקומית שבה פועלת חברה קדישא אחרת (על פי תעריף שנקבע בהסכם עם המוסד לביטוח לאומי).
- » משדה התעופה - בתשלום (על פי תעריף של החברה קדישא), כולל אגרת מכס וטיפול בהוצאת רישיון קבורה.
- » במסלול מיוחד - לשם הספד או מתן כבוד אחרון, על פי בקשה של המשפחה, על פי תעריף שנקבע בהסכם עם המוסד לביטוח לאומי.

תיאום נוסף עם החברה קדישא:

» אם אתם רואים חשיבות באמירת קדיש בעת ההלוויה, ואתם חוששים כי בהלוויה לא יהיה מניין (עשרה גברים מעל גיל 13) הנדרש לצורך אמירת הקדיש, יש באפשרותכם לפנות אל החברה קדישא ולברר עמה אם תוכל לדאוג למניין.

» אם משפחתכם היא משפחת כוהנים, חשוב כי תיידעו מראש וקודם להלוויה את אנשי החברה קדישא בפרט זה.

» אם קהל רב משתתף בהלוויה, תוכלו לשאול ולוודא אם קיימת מערכת הגברה בבית ההלוויות.

» אם ציבור המלווים כולל אנשים מבוגרים מאוד או חולים, בררו אם יש גישה אל חלקת הקבר ברכב פרטי.

» ניהול טקס ההלוויה: במסגרת שירותיה לציבור, החברה קדישא אחראית למנות אדם אשר ינהל את טקס ההלוויה. אם המשפחה מעוניינת ברב או בחבר אשר מכיר את הטקס ומסוגל לנהלו, יש ליידע על כך את החברה קדישא.

חשוב לדעת: על עובדי החברה קדישא חל איסור חמור לקבל ממשפחות הנפטרים כל מתנה שהיא בקשר לעבודתם. לעניין זה, "מתנה" פירושה הקניית נכס שלא בתמורה או מתן שירות או טובת הנאה אחרת שלא בתמורה, לרבות תשורה, "טיפים", חפצי ערך, הנחה, כרטיסי הטבות וכיוצא באלו. עוד יודגש כי האיסור יחול אף כאשר המשפחה מבקשת להעניק את המתנה מרצונה ובלא כל דרישה מצד העובד.

החברות קדישא הונחו לרענן איסור זה בקרב כל עובדיהן ולהפיץ הנחיה זו בכתב. כמו כן, על החברה קדישא להציב שילוט בשטח בית העלמין המנחה את משפחות הנפטרים להימנע מהענקת מתנה כלשהי לעובדי החברה ומיידע אותם כי כל תשלום או תרומה ייעשו אך ורק במשרדי החברה וכנגד קבלה.

שיטות הקבורה השונות

עוד נושא שעשוי לעלות בתיאום המוקדם עם חברות הקדישא הוא שיטות הקבורה הרוויה השונות, המיועדות לחסוך בשטח צמוד-קרקע לקבורה. כדאי לדעת כי בכמה מבתי העלמין קוברים כיום בשיטות קבורה אלו, ולעתים תתבקשו לבחור בשיטה העדיפה עליכם. במקרים אחרים לא תוצג בפני המשפחה אפשרות בחירה. להלן שיטות הקבורה הנהוגות בימינו:

1. **קבורת שדה:** שיטת הקבורה המוכרת והנפוצה בישראל. הקברים על משטח אופקי ישר מסודרים זה לצד זה במרחקים קבועים, ובעומק הקרקע. בדורות האחרונים, זו הייתה שיטת הקבורה המקובלת בארץ.

2. **קבורה זוגית-משפחתית:** קבורה זו נעשית בעומק הקרקע. החברה קדישא כורה קבר בעומק המוגדר בהלכה. הנפטר הראשון נקבר בתחתית הקבר אשר יכוסה באבני הגולל ובעפר על פי דרישת ההלכה, ועליו ייטמן הנפטר השני.

3. **קבורה רמה:** הקבורה נעשית במבנה רב-קומות, כאשר בכל קומה אפשר להביא את הנפטר לקבורה בקבורת שדה או בקבורה זוגית משפחתית.

4. **סנהדרין (קומות):** בעזרת מיטה מיוחדת, הנפטר מוכנס לתא החצוב בתוך מבנה כדוגמת "קברי הסנהדרין", שנחשפו בירושלים ובמקומות אחרים ברחבי הארץ.

5. **קבורת על:** קבורה זו נעשית כאשר בן משפחה כהגדרתו בחוק קרי: בן זוג, הורה, בן, בת, אח או אחות, מבקש להיקבר מעל נפטר בן משפחתו הקבור בקבר בודד בקבורת שדה. מימוש אפשרות זו נעשה לאחר שנתקבל לכך אישור הנדסי והלכתי.

קבורה רמה

סנהדרין

קבורת על

הקמת מצבה

לידיעתכם, הביטוח הלאומי אינו משלם בעבור בניית היסוד למצבה ובעבור בניית מצבה. תשלומים בעבור אלו יחולו על המשפחה.

הביטוח הלאומי מממן הקמת מצבה לנפטר גלמוד שאין לו בישראל קרוב משפחה, הנמנה עם אחד מן הבאים: הורה, בן זוג, בן, בת, אח או אחות. את המצבה תקים חברה קדישא שעסקה בקבורה, בפרק זמן של עד שנה לאחר יום הקבורה.

הביטוח הלאומי אינו מחזיר תשלומים לקרוב משפחה שהקים מצבה.

החברה קדישא אינה רשאית לגבות תשלום מן המשפחה בעבור בניית יסוד למצבה. תשלום זה ישולם לחברה קדישא על ידי קבלן המצבות (קבלן המצבות רשאי לגבות תשלום זה מהמשפחה במסגרת גביית התשלום עבור המצבה).

חלקות לקבורת מסופקים (חסרי דת)

נוכח הצורך לספק פתרון קבורה לנפטרים שלא הוכחה יהדותם על פי ההלכה (דהיינו: מסופקים, חסרי דת), הורה המשרד לשירותי דת לחברות הקדישא ולמועצות הדתיות לקבוע חלקות מיוחדות בבתי עלמין אשר ייוחדו לקבורת נפטרים אלו.

המשרד לשירותי דת ממשיך לפעול ולהרחיב את הפריסה של חלקות אלו בבתי העלמין ברחבי הארץ כדי ליצור מצב שבו בכל בית עלמין תהיה חלקה מיוחדת לקבורת נפטרים אלו. נכון להיום יש עשרים ושבעה בתי עלמין בערים וביישובים ברחבי הארץ (המוחזקים ומופעלים בידי חברות קדישא או מועצות דתיות) שיש בהם חלקה לקבורת מסופקים (חסרי דת) (הרשימה מפורטת להלן).

זאת ועוד, בשנת 1996 חוקקה הכנסת את חוק הזכות לקבורה אזרחית חלופית, תשנ"ו-1996. החוק נועד לאפשר לכל אדם להיקבר על פי השקפת עולמו ולא דווקא על פי ההלכה היהודית (האורתודוקסית), כפי שנהוג בבתי העלמין היהודיים (כלומר, אדם רשאי לבחור את הדרך שבה ייעשו הקבורה, טקס הקבורה וכיוצא בזה).

עמותה אשר עומדת בדרישות שנקבעו בחוק זכאית לקבל רישיון לקבורה אזרחית חלופית ולעסוק בקבורה אזרחית חלופית בבתי עלמין שנועדו לכך. נכון להיום יש שמונה בתי עלמין ברחבי הארץ לקבורה אזרחית חלופית (רשימה מפורטת להלן, בעמ' 26).

תעריפי רכישת קבר מחיים

לפי חוק שירותי הדת היהודיים [נוסח משולב], תשל"א-1971
 התעריפים לרכישת חלקת קבר מחיים החל מ' בטבת תשע"ב
 1/1/12

חברה קדישא תעריפים (בשקלים חדשים)

7,503	אשקלון
5,528	אשדוד
4,403	אופקים
3,927	אבן יהודה
3,927	אור עקיבא
4,403	אילת
4,403	אריאל
7,647	באר שבע
3,584	באר יעקב
3,584	בית דגן
4,403	בית שאן
5,986	בית שמש
3,584	בנימינה
3,584	בני עייש
3,584	גבעת עדה
4,403	גדרה
3,584	גן יבנה
4,403	דימונה

13,914	הרצליה
3,730	הוד השרון
3,584	זיכרון יעקב
8,045	חדרה
4,403	חצור הגלילית
4,403	טירת הכרמל
7,560	טבריה
4,403	יבנאל
4,403	יקנעם
8,884	יבנה
4,647	יהוד
	ירושלים (למעט בחלקות הקבורה של
13,914	החברה קדישא גחש"א קהילת ירושלים)
11,983	כפר סבא
4,837	כפר חסידים
3,671	כפר יונה
3,584	כפר תבור
4,403	כרמיאל
7,131	לוד
4,403	מגדל העמק
4,403	מודיעין
3,584	מזכרת בתיה
4,403	מטולה
3,584	מנחמיה

4,403	מעלות
4,480	מצפה רמון
3,584	מיתר
3,682	נהריה
8,712	נס ציונה
7,442	נצרת עילית
3,733	נשר
3,584	נתיבות
8,948	נתניה
3,584	סביון
3,584	עומר
4,076	עפולה
5,297	עכו
4,403	ערד
3,927	עתלית
3,495	פרדס חנה
8,169	פתח תקוה
3,927	פרדסיה
7,549	צפת
4,776	קרית מוצקין
5,460	קרית אתא
3,840	קדימה
3,584	קיסריה
3,584	קרית ארבע

3,553	קרית טבעון
3,584	קרית עקרון
4,837	קרית ביאליק
3,518	קרית גת
4,837	קרית ים
3,584	קרית מלאכי
4,403	קרית שמונה
7,133	רמלה
4,021	ראש העין
13,110	רעננה
10,436	רחובות
10,436	רחובות (מרמורק - שעריים)
3,584	ראש פינה
4,403	רמת השרון
3,584	רמת ישי
12,014	ראשון לציון
4,403	שדרות
4,403	שלומי
3,584	שבי ציון
4,403	תל-מונד
	בחברות הקדישא במועצות האזוריות
4,807	ובהתיישבות אשר אינן מפורטות לעיל
	קבורה באמצעות מועצות דתיות
4,807	שאינן חברה קדישא

התעריפים לרכישת חלקת קבר מחיים, המפורטים בחלק ב' בתוספת,
הם החל ביום ו' בטבת התשע"ב (1 בינואר 2012) כלהלן:

החברה קדישא בירושלים בחלקות	
הקבורה של החברה קדישא גחש"א קהילת	
ירושלים	13,693
תל אביב	13,693
חיפה	13,693
תל רגוב	13,693

חברות הקדישא בישראל:

חברה קדישא	עיר	טלפון
ח"ק שע"י המועצה הדתית אבן-יהודה רח' אסותא 4, אבן יהודה ת"ד 37	אבן-יהודה	09-8997127
חברה קדישא נווה שלום ת.ד. 391 אביחיל	אביחיל	09-8840216
ח"ק שע"י המועצה הדתית אופקים רח' אלי כהן 9, אופקים ת"ד 7	אופקים	08-9923073
ח"ק שע"י המועצה הדתית אור-עקיבא רח' עשרת הרוגי המלכות 3, ת"ד 7282	אור-עקיבא	04-6361054
ח"ק שע"י המועצה הדתית אילת רח' אילות 409/4, אילת ת"ד 15	אילת	08-6376135/6
מועצה אזורית אלונה מושב עמיקם	אלונה	04-6288526
ח"ק שע"י המועצה הדתית אליכין רח' שבזי - מרכז אליכין	אליכין	04-6365839
ח"ק שע"י המועצה הדתית אלפי-מנשה רח' גלבוע 116, אלפי מנשה ת"ד 419	אלפי-מנשה	09-7925757
ח"ק שע"י המועצה הדתית אלקנה רח' כרמל 101ב' ת"ד 2	אלקנה	03-9362085
ח"ק שע"י המועצה הדתית אפרת מרכז מסחרי תאנה, אפרת ת"ד 1019	אפרת	02-9931772
ח"ק שע"י המועצה הדתית אריאל רח' משעול 7 א', אריאל ת"ד 4066	אריאל	03-9366088
ח"ק שע"י המועצה הדתית אשדוד רח' הנרייטה סולד 1, אשדוד ת"ד 2161	אשדוד	08-8522926

חברה קדישא	עיר	טלפון
ח"ק שע"י המועצה הדתית אשקלון אשתאול 1, מגדל אמירים (קומה 1), ת"ד 48	אשקלון	08-6714401
חברה קדישא סמינר באר-יעקב רח' זבוטינסקי 3, באר יעקב ת"ד 24	באר-יעקב	08-9281040
ח"ק שע"י המועצה הדתית באר-שבע רח' התלמוד 8/א', באר שבע ת"ד 4495	באר-שבע	08-6277142 3131/
ח"ק שע"י המועצה הדתית בית-דגן רח' הבנים 19, בית דגן	בית-דגן	03-9605775
חברה קדישא בית יצחק מושב בית יצחק	בית יצחק	09-8611789
ח"ק שע"י המועצה הדתית בית-שאן רח' שאול המלך פינת דוד רמז 15, בית שאן ת"ד 5	בית-שאן	04-6586249
ח"ק שע"י המועצה הדתית בית-שמש רח' הרצל 615 סמטת רווחה, ת"ד 43	בית-שמש	02-9911361
חברה קדישא שומרי הדת בני ברק רח' קובלסקי 3, בני-ברק	בני-ברק	03-9247722
ח"ק שע"י המועצה הדתית בני עיי"ש רח' הכלנית 135/1, בני עייש ת"ד 371	בני-עייש	08-8592554
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית בקעת הירדן ד.ג. ערבות הירדן	בקעת הירדן	02-9400012
ח"ק שע"י המועצה הדתית גבעת עדה רח' הראשונים 11, גבעת עדה	גבעת-עדה	04-6388957 04-6389873
חברה קדישא-אשכנזים גדרה ת"ד 61	גדרה	08-8685050 054-4651348

חברה קדישא	עיר	טלפון
ח"ק שע"י המועצה הדתית גדרה	גדרה	08-8597917
מועצה אזורית גדרות עשרת ד.ב. עמק שורק	גדרות	08-8549100
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית גולן אזור התעשייה קצרין, רמת הגולן	גולן	04-6850590
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית גוש עציון ת"ד 195	גוש עציון	02-9939918
מועצה אזורית גזר בית חשמונאי ד.ב. שמשון	גזר	08-9274055
ח"ק שע"י המועצה הדתית גן-יבנה רח' השופטים, גן-יבנה ת"ד 8	גן-יבנה	08-8574410
ח"ק שע"י המועצה הדתית דימונה מרכז מסחרי חדש דימונה, ת"ד 11	דימונה	08-6554062
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית גליל תחתון מרכז כדורי גלילי תחתון ת"ד 2051	גליל תחתון	04-6620995
ח"ק שע"י המועצה הדתית הוד השרון רח' זקיף 10, הוד השרון ת"ד 507	הוד-השרון	09-7481152
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית הר-חברון עתניאל ד.ב. הר-חברון	הר חברון	02-9969145
חברה קדישא גומלי חסד של אמת רח' פינסקר, הרצליה ת"ד 107	הרצליה	09-9542246
ח"ק שע"י המועצה הדתית זכרון יעקב רחוב הגרנית 29, זכרון-יעקב ת"ד 263	זכרון-יעקב	04-6390712
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית חבל מודיעין מרכז שוהם ד.ב. מרכז רמלה	חבל מודיעין	03-9722806

חברה קדישא	עיר	טלפון
חברה קדישא גחש"א חדרה סמטת פלטרין, חדרה ת"ד 377	חדרה	04-6324040
מועצה אזורית חוף אשקלון ד.ג. חוף אשקלון	חוף אשקלון	08-6775586
חברה קדישא - אשכנזים רח' הרצל 63, חיפה ת"ד 5555	חיפה	04-8688010
חברה קדישא - העדה היהודית ספרדית רח' אחד העם 14, חיפה ת"ד 4840	חיפה	04-8621910
חברה קדישא כללי חיפה לעולי צפון אפריקה והספרדים רח' יל"ג 16, חיפה	חיפה	04-8662619 04-8622126
ח"ק שע"י המועצה הדתית חצור הגלילית מרכז מסחרי, חצור הגלילית ת"ד 19	חצור- הגלילית	04-6936485
ח"ק שע"י המועצה הדתית טבריה רח' הגליל 35, טבריה ת"ד 73	טבריה	04-6739504
ח"ק שע"י המועצה הדתית טירת-הכרמל רח' משה מרדכי 2, טירת-הכרמל ת"ד 120	טירת- הכרמל	04-8570242/3
ח"ק שע"י המועצה הדתית יבנאל יבנאל ת"ד 159	יבנאל	04-670-8599
ח"ק שע"י המועצה הדתית יבנה רח' הלילך 6, יבנה ת"ד 52	יבנה	08-9437151
ח"ק שע"י המועצה הדתית יהוד רח' צבי ישי 13, יהוד ת"ד 32	יהוד	03-536-0870
מועצה מקומית יסוד המעלה בניין המועצה המקומית, ד.ג. גליל עליון	יסוד- המעלה	04-6937511

חברה קדישא	עיר	טלפון
ח"ק שע"י המועצה הדתית יקנעם רח' התמר 4, יקנעם ת"ד 49	יקנעם	04-9893616
ח"ק שע"י המועצה הדתית ירוחם ירוחם ת"ד 43	ירוחם	08-6580281
חברה קדישא לקהילת התימנים בירושלים רח' הנביאים 65, ירושלים ת"ד 675	ירושלים	02-5383786
חברה קדישא חסידים גחש"א מאוחדת רח' המביט 21, ירושלים ת"ד 57052	ירושלים	02-5384518
חברה קדישא - בבליים רח' שערי צדק 1, ירושלים ת"ד 6177	ירושלים	02-6252842
חברה קדישא ארגון יוצאי פרס בירושלים רח' ניסים בכר 46, ירושלים ת"ד 6134	ירושלים	02-6248612
חברה קדישא התאחדות העדה הכורדית רח' בית יעקב 11/א, ירושלים	ירושלים	02-6234797
ארגון קהילות יהודי צפון אפריקה בירושלים רח' מסילת ישרים 1, ירושלים ת"ד 336	ירושלים	02-6255504
חברה קדישא - עץ החיים רח' ראשית חכמה 6, ירושלים	ירושלים	02-5826466
חברה קדישא הראשית והכללית אשכנזים רח' פינס 15, ירושלים	ירושלים	02-6411825
ח"ק שע"י המועצה הדתית ירושלים רח' החבצלת 12, ירושלים ת"ד 13	ירושלים	02-6214888
חברה קדישא קהילת ירושלים רח' אלישר 1, פינת יפו 40, ירושלים ת"ד 562	ירושלים	02-6252281
חברה קדישא אחידה לספרדים רח' הרב קוק 8, ירושלים ת"ד 10	ירושלים	02-6254371

חברה קדישא	עיר	טלפון
חסדי דוד יוצאי בוכרה רח' זננפלד 42, בית ישראל	ירושלים	02-5722365
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית עמק חפר עמק חפר		04-6301140
מועתה מקומית כפר ורדים כפר ורדים ת"ד 501	כפר ורדים	04-9977142
חברה קדישא כפר חסידים רח' אורנים 40, ת"ד 5202	כפר- חסידים	04-5384518
ח"ק שע"י המועצה הדתית כפר-יונה רח' הרצל 12, ירושלים ת"ד 20	כפר-יונה	09-8985635
חברה קדישא גחש"א כפר סבא הכרמל 57, כפר-סבא	כפר-סבא	09-7672478 תורן סידורי הלוויה 052-6403702
חברה קדישא כפר שמריהו רח' החורש 2, כפר שמריהו ת"ד 9148	כפר- שמריהו	09-9562070
ח"ק שע"י המועצה הדתית כפר-תבור כפר תבור ת"ד 317	כפר-תבור	04-6767065 04-6767384
חברה קדישא גחש"א כרכור המייסדים 48 ת.ד. 912 כרכור	כרכור	077-2345735
ח"ק שע"י המועצה הדתית כרמיאל שד' נשיאי ישראל 100/12, כרמיאל ת"ד 50019	כרמיאל	04-9985630
מועצה אזורית לב השרון צומת בני דרור	לב השרון	09-7960200
ח"ק שע"י המועצה הדתית לוד רח' גדעון גרטבול 11, לוד ת"ד 468	לוד	08-9224769

חברה קדישא	עיר	טלפון
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית לכיש מרכז כפרי נהורה	לכיש	08-6849477
מועצה אזורית מבואות החרמון ד.נ. צומת כח	מבואות החרמון	04-6818000
ח"ק שע"י המועצה הדתית מגדל בניין המועצה המקומית מגדל, ת"ד 289	מגדל	04-6721648
ח"ק שע"י המועצה הדתית מגדל-העמק רמת יזרעאל ת"ד 18	מגדל- העמק	04-6541849
עיריית מודיעין-מכבים-רעות תלתן 1, מודיעין	מודיעין	08-9726170/3
חברה קדישא מזכרת-בתיא רח' עמנואל אלזר 4, מזכרת-בתיא ת"ד 380	מזכרת- בתיא	08-9349486
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית מטה בנימין פסגות ד.נ. מזרח בנימין	מטה בנימין	02-9975570
מועצה אזורית מטה יהודה ד.נ. שמשון	מטה יהודה	02-9900957
ח"ק שע"י המועצה הדתית מטולה רח' הראשונים 25, מטולה ת"ד 2	מטולה	04-6951941
ח"ק שע"י המועצה הדתית מיתר ממשית(מקלט תמנע), ת"ד 9	מיתר	08-6510913
ח"ק שע"י המועצה הדתית מנחמיה מרכז מסחרי ת"ד 19	מנחמיה	04-6751066 050-5305532
ח"ק שע"י המועצה הדתית מעלות רח' המעפילים 1, מעלות ת"ד 1204	מעלות	04-9979689
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית מעלה יוסף מרכז גרנות ד.נ. גליל מערבי	מעלה יוסף	04-9806445 901/

חברה קדישא	עיר	טלפון
ח"ק שע"י המועצה הדתית מצפה-רמון שד' בן גוריון, מצפה-רמון ת"ד 13	מצפה-רמון	08-6588111
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית מרום הגליל מושב מירון ת"ד 122	מרום הגליל	04-6980828
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית מרחבים בני שמעון צומת גילת, ד.ג. הנגב	מרחבים	08-9926446
מועצה אזורית משגב, ד.ג. משגב	משגב	04-9902353
ח"ק שע"י המועצה הדתית נהריה רח' ישורון 9, נהריה ת"ד 25	נהריה	04-9922316
מועצה אזורית נחל שורק ד.ג. עמק שורק	נחל שורק	08-8634200
חברה קדישא נס ציונה רח' ויצמן 8, נס-ציונה ת"ד 35	נס-ציונה	08-9403753
עיריית נצרת עילית ח"ק רח' גלבוע 16	נצרת- עילית	04-6478823 04-6555605 (בי"ע)
ח"ק שע"י המועצה הדתית נשר צבר 19, נשר ת"ד 176	נשר	04-8215215 04-8215881 (בי"ע)
ח"ק שע"י המועצה הדתית נתיבות רח' חפץ חיים 404, נתיבות ת"ד 7	נתיבות	08-9933555
אגודת חברה קדישא גחש"א נתניה רח' פתח תקוה 12, נתניה	נתניה	09-8333419
מועצה מקומית סביון רח' השקמה 8, סביון	סביון	03-7370900

חברה קדישא	עיר	טלפון
מועצה מקומית עומר רח' רותם 1, עומר ת"ד 1	עומר	08-6291122
ח"ק שע"י המועצה הדתית עכו יהושפט 29, עכו, ת"ד 2174	עכו	04-9910402
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית עמק המעיינות, ת"ד 9000	עמק המעיינות	04-6065893
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית עמק לוד רח' הרימון 50, מושב צפירה	עמק לוד	03-9601007
ח"ק שע"י המועצה הדתית עפולה שדרות ארלוזורוב 34, עפולה ת"ד 2041	עפולה	04-6593507
מועצה אזורית ערבה תיכונה מרכז ספיר ד.ג. ערבה	ערבה	08-6592206
ח"ק שע"י המועצה הדתית ערד רח' יהודה 34, ערד ת"ד 169	ערד	08-9957269
ח"ק שע"י המועצה הדתית עתלית הדקל 1, עתלית ת"ד 1187	עתלית	04-9842141
חברה קדישא גחש"א כרכור רח' המייסדים 48, ת"ד 912	פרדס-חנה -כרכור	04-6373471
ח"ק שע"י המועצה הדתית פרדסיה הנשיא 1, פרדסיה ת"ד 202	פרדסיה	09-8940878
חברה קדישא גחש"א פתח-תקווה רח' הראשונים 6, ת"ד 1032	פתח-תקווה	03-9311328
ח"ק שע"י המועצה הדתית צפת רח' הפלמ"ח 78, צפת ת"ד 1189	צפת	04-6972429
ח"ק שע"י המועצה הדתית קדומים ד.ג. שומרון	קדומים	09-7922059

חברה קדישא	עיר	טלפון
ח"ק שע"י המועצה הדתית קדימה צורן הרב הרצוג 2, קדימה ת"ד 258	קדימה צורן	09-8990086
ח"ק שע"י המועצה הדתית קצרין רח' חוקק 41, קצרין ת"ד 4848	קצרין	04-6961036
ח"ק שע"י המועצה הדתית קריית-ארבע קריית-ארבע, ת"ד 18	קריית- ארבע	02-9961083 02-9963643
חברה קדישא אשכנזים קרית אתא נורדאו 2, ת"ד 34	קרית-אתא	04-8449959
אגודת נאמני צדקה חברה קדישא ספרדית רח' סוקולוב 17 א', קרית-אתא	קרית-אתא	04-8442511
עיריית קרית-ביאליק שד' ירושלים 12, ת.ד. 110	קרית- ביאליק	04-6996450
ח"ק שע"י המועצה הדתית קריית גת שדרות לכיש 11, קרית-גת ת"ד 46	קרית-גת	08-6884636
ח"ק שע"י המועצה הדתית קריית-טבעון האלונים 78, קרית-טבעון ת"ד 1008	קרית- טבעון	04-9832714
חברה קדישא אל-רואי קרית-טבעון המזרח 8, שכונת אל-רואי, קרית טבעון	קרית-טבעון (אל-רואי)	04-9834373
ח"ק שע"י המועצה הדתית קרית-ים רח' להמן 15, קרית-ים ת"ד 1189	קרית-ים	04-8753771
חברה קדישא קרית-מוצקין שד' משה גושן 76, קרית-מוצקין ת"ד 279	קרית- מוצקין	04-8710575
ח"ק שע"י המועצה הדתית קריית-מלאכי רח' צה"ל 1, ת"ד 191 בניין שערי העיר	קרית- מלאכי	08-8581337
ח"ק שע"י המועצה הדתית קריית-עקרון רח' הרצל 44, קרית-עקרון ת"ד 44	קרית- עקרון	08-9413786

חברה קדישא	עיר	טלפון
ח"ק שע"י המועצה הדתית קריית-שמונה רח' הירדן 7, קריית-שמונה ת"ד 585	קריית-שמונה	04-6940221
ח"ק שע"י המועצה הדתית ראש-העין רח' החלוץ 22, ראש העין ת"ד 7	ראש-העין	03-9389689
ח"ק שע"י המועצה הדתית ראש-פינה רח' גיא-אוני 223, ראש פינה ת"ד 7	ראש-פינה	04-6936277
חברה קדישא ראשון לציון רח' חלוצי יסוד המעלה 8, פינת לבונטין, ת"ד 3059	ראשון-לציון	03-9665522
חברה קדישא גחש"א רחובות רח' בנימין 28, רחובות (המשך מחברת החשמל)	רחובות	08-9451041
חברה קדישא מרמורק רחובות רח' הירשנזון 6, רחובות	רחובות	08-9456677
חברה קדישא גחש"א שעריים רח' הרב משולם יוסף 4, רחובות	רחובות	08-9457206 050-5381919
עמותת חסד ואמת לב אהרון רח' ההגנה 54, רחובות	רחובות	08-9441769
מועצה מקומית רמות-השבים רח' אחד העם 34, עיריית ת"א	רמות-השבים	09-7448111 09-7426255
ח"ק שע"י המועצה הדתית רמלה רח' גולומב 25, רמלה ת"ד 36	רמלה	08-9225360
עמותת היהדות הקראית העולמית (אשדוד) רח' קלאוזנר 16, רמלה ת.ד. 101	רמלה	08-9249104
ח"ק שע"י המועצה הדתית רמת-השרון סוקולוב 47, רמת השרון ת"ד 31	רמת-השרון	03-5406004

חברה קדישא	עיר	טלפון
ח"ק שע"י המועצה הדתית רמת-ישי רח' מעלה שיטים, רמת-ישי ת"ד 453	רמת-ישי	04-9836271
מועצה אזורית רמת הנגב ד.ג. חלוצה	רמת הנגב	08-6564111
חברה קדישא גחש"א רעננה רח' קלאזנר 18, רעננה	רעננה	09-7454167
ח"ק שע"י המועצה הדתית שדרות ההסתדרות, שדרות ת"ד 107	שדרות	08-6897034
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית שומרון אזור התעשייה ברקן ת"ד 134	שומרון	03-9066490
ח"ק שע"י המועצה הדתית שלומי רח' ז'בוטינסקי 1, שלומי ת"ד 107	שלומי	04-9808029
ח"ק שע"י המועצה הדתית אזורית שפיר ת.ד. 948 שפיר	שפיר	08-6814911
עמותת בית החיים לב השרון תל-מונד רח' הדקל 51	תל מונד	09-7964949
חברה קדישא גחש"א תל-אביב יפו והמחוז מוהליבר 33, תל אביב	תל-אביב יפו והמחוז	03-7953600

**מועצות דתיות וחברות קדישא המחזיקות בתי עלמין
שיש בהם חלקת מסופקים (חסרי דת):**

מועצה דתית	כתובת	טלפונים
אילת	רח' אילות 409/4, ת"ד 15	08-6376135/6
אריאל	רח' משעול 7 א', ת"ד 4066	03-9366539 03-9366088
אשדוד	הנרייטה סולד 1, ת"ד 2161	08-8630630
אשקלון	אשתאול 1, מגדל אמירים קומה 1, ת"ד 48	08-6714401
דימונה	מרכז מסחרי חדש, ת"ד 11	08-6552227 08-6554258
הוד השרון	רח' זקיף 10, ת"ד 507	09-7481152 09-7418142
חיפה	הרצל 60, הדר חיפה 5363	04-8605600
טבריה	רח' הגליל, ת"ד 73	04-6720993
יקנעם	מרכז דרוקר, ת"ד 49	04-9893616
ירוחם	ת"ד 43	08-6580281
ירושלים	ח"ק קהילת י-ם, רח' אלישר 1	02-6252281
כרמיאל	שדרות נשיאי ישראל 100/12	04-9985630
מעלות	המעפילים 1, ת"ד 1204	04-9973689
נהריה	רח' ישורון 9, ת"ד 25	04-9922316
נצרת עלית	רח' גלבע 16, (רבקה בן-גל) עירייה	04-6478823 04-6478888 04-6555605

מועצה דתית	כתובת	טלפונים
עכו	יהושפט 29 ת"ד 2174	04-9910402
עמק חפר	כפר הרא"ה	04-6301140
עפולה	שד' ארלוזורוב 32 ת"ד 2041	04-6593507
ערד	יהודה 34 ת"ד 169	08-9959419
פרדס חנה	רח' הדקלים 68, ת"ד 1866	04-6373471
קצרין	חוקוק 41 ת"ד 4848	04-6961036
שדרות	ההסתדרות, ת"ד 108	08-6897034

עמותות המחזיקות בתי עלמין לקבורה אזרחית חלופית:

אזור	בית העלמין	כתובת	טלפון
באר שבע	בית עלמין אלטרנטיבי מנוחה נכונה	התלמוד 18 א באר שבע	050-7566563
גבעת ברנר	מנוחה מכובדת גבעת ברנר	כביש 40	03-9512927
זיקים	מנוחה מכובדת זיקים	קיבוץ זיקים	03-9512927
רבדים	מנוחה מכובדת	קיבוץ רבדים	03-9512927
כפר סבא	מנוחה נכונה	כביש 5504	050-3395800
קריית טבעון	מנוחה נכונה	יגאל אלון 39	052-3209184
קריית ענבים	דאמות שירותי קבורה	קיבוץ קריית ענבים	054-4291791

מספרי טלפון: בתי חולים ומרכזים רפואיים

ישוב	מרכז רפואי	טלפונים
אילת	המרכז הרפואי יוספטל, מקבוצת שירותי בריאות כללית	08-6358011 1-255-175
אשקלון	המרכז הרפואי ברזילי	08-6745555 08-6745169
באר שבע	המרכז הרפואי סורוקה מקבוצת שירותי בריאות כללית	08-6400111 1-177-255
גדרה	בית החולים הגריאטרי הרצפלד	08-8595222
הוד השרון	המרכז לבריאות הנפש שלוותה	09-7478555 09-7478549
חדרה	המרכז הרפואי הלל יפה	03-5028211 1-255-135
חיפה	המרכז הרפואי כרמלמקבוצת שירותי בריאות כללית	04-8250211 1-255-142
חיפה	המרכז הרפואי בני ציון	04-8359395 1-255-145
חיפה	המרכז הרפואי רמב"ם	04-8542222 1-255-144
טבריה	המרכז הרפואי פוריה	04-6652211
ירושלים	המרכז הרפואי הדסה הר הצופים	02-5844111 1-255-121
ירושלים	המרכז הרפואי הדסה עין כרם	02-6777111 1-255-122

ישוב	מרכז רפואי	טלפונים
ירושלים	המרכז הרפואי ביקור חולים	02-6464111 1-255-123
ירושלים	המרכז הרפואי שערי צדק	02-6555111 1-255-125
ירושלים	המרכז לבריאות הנפש טלביה	02-5669422 02-5671804
כפר סבא	המרכז הרפואי מאיר	09-7472555 1-255-199
ישוב	מרכז רפואי	טלפונים
נהריה	המרכז הרפואי נהריה	04-9107107 04-9107766
נתניה	המרכז הרפואי לניאדו	09-8604666 09-8604630
עפולה	המרכז הרפואי העמק	04-6494000 1-255-165
פתח תקווה	מרכז שניידר לרפואת ילדים	03-9253253 03-9253727
פתח תקווה	המרכז הרפואי רבין, מקבוצת שירותי בריאות כללית: קמפוס גולדה (לשעבר השרון)	03-9372372 1-255-132
פתח תקווה	המרכז הרפואי רבין, מקבוצת שירותי בריאות כללית: קמפוס בילינסון	03-9377377 1-255-134
פתח תקווה	המרכז הגריאטרי בית רבקה	03-9373888 03-9373918

ישוב	מרכז רפואי	טלפונים
פתח תקווה	המרכז לבריאות הנפש גהה, מקבוצת שירותי בריאות כללית	03-9258258
צפת	המרכז הרפואי רבקה זיו	04-6828836 04-6828811
רחובות	המרכז הרפואי קפלן	08-9441211 1-255-181
רמלה	המרכז הרפואי אסף הרופא	08-9779999 08-9779910
רמת גן	המרכז הרפואי שיבא	03-5303030 1-255-131
רעננה	המרכז השיקומי בית ליונישטיין	09-7709090
תל אביב	המרכז הרפואי תל אביב (איכילוב)	03-6974444 1-255-133

לשכות בריאות מחוזיות

אשקלון

מרכז רפואי ברזילי, טל': 08-6745678

באר שבע

רחוב החלוץ 136, טל': 08-64664749

חדרה

רחוב הלל יפה 13, טל': 04-6240803

טבריה

רחוב אלחדף 40, טל': 04-6710330

ירושלים

רחוב יפו 150, טל': 02-6217333

מחוז מרכז

רחוב דני מס 3, רמלה, טל': 08-9181212

נתניה

רחוב ויצמן 23, טל': 09-8300120

עפולה

רחוב ירושלים 4, טל': 04-6099000

פתח תקווה

רחוב אחד העם 31, טל': 03-9051818

רחובות

רחוב אופנהיימר 10, פארק ת.מ.ר, טל': 08-9485858

תל אביב

רחוב הארבעה 12, טל': 03-5634848

מנהגים, הלכות ותפילות

הספדים וקדיש:

עליכם, המשפחה הקרובה, לתכנן מראש מי יישא את ההספדים בבית ההלוויות ולהודיע לדוברים מוקדם ככל האפשר, כדי שיוכלו להקדיש זמן ראוי למחשבה ולתכנון. נסו שלא להאריך מדי בדברים. זכרו כי הקהל עומד על רגליו זמן ארוך, לעתים בתנאי צפיפות ומזג אוויר קשים. כדאי למנות אדם קרוב אחד אשר ירכז את הנושא ויעמוד בקשר עם החברה קדישא. לעתים, ידידים מבקשים להוסיף גם הם כמה מילים בשעת ההלוויה. הדבר יכול להיות מכובד ומרגש, אך גם יכול להיות למורת רוחם של בני המשפחה. נוסף על כך, מומלץ כי אבלים שבכוונתם לומר קדיש בהלוויה ואינם בקיאים באמירת התפילה, יתכוננו מראש וישננו הגייה נכונה של המילים.

א. מנהגי ישראל והלכות ישראל בנושא לבוש להלוויה:

לכאורה, שאלת הלבוש נראית שלא במקומה, כי אחרי ככלות הכול - מה משמעותם של הבגדים ברגע קשה של קבורה? עם זאת, כדאי שתדעו כי אם ירצו בני משפחתו הקרובים ביותר של הנפטר (הורים, בנים ובנות, אחים ואחיות, בעל או אישה) לקיים את הטקס על פי המסורת, הרי שבמהלך הטקס יקרע מנהל הטקס קרע בחולצה שלגופם. כמו כן, על פי המנהג המסורתי, יישארו האבלים לבושים בבגדים שלבשו בעת ההלוויה לאורך כל שבעת ימי האבל, וישבו בבגדים אלו על הרצפה או על מצע נמוך. יש הנוהגים להשליך בגדים אלו בתום ימי האבל ולא ללבושם עוד. לכן, כדאי להקדיש רגע של מחשבה מראש כדי ללבוש בגדים שיתאימו לצורכי שבוע האבל. המנהג הרווח במערב הוא ללבוש בגדים שחורים לאות אבל, אך מנהג זה אינו נהוג בקהילות ישראל.

ב. ההלוויה:

מצווה ללוות את המת, והיא בכלל מצוות "ואהבת לרעך כמוך", ומן הדברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא. יש לעשות הכול כדי להביא את המת לקבורה באותו היום שמת בו. כשמלווים את המת, נהוג לומר פרקי תהילים, ובייחוד מזמור צ"א

"יושב בסתר עליון", ובהלוויית אישה אומרים גם פרק ל"א במשלי, "אשת חיל"; בקרב עדות המזרח נוהגים לומר גם "אנא בכוח" "ומי א-ל כמוך". בשעת ההלוויה נוהגים לתת צדקה לעילוי נשמת הנפטר ולומר: "הנני נותן צדקה הזאת לתועלת הנפש שיצילה הקב"ה מכל פורענויות ותזכה לעלות למעלת הצדיקים".

יש הנוהגים, כשעוברים עם הנפטר על יד בית כנסת, נעמדים עם המיטה, ואומרים המשנה "עקביא בן מהללאל אומר" (פ"ג דאבות) וב' פסוקים מצידוק הדין "הצור תמים וגו'", גדול העצה ורב העלילה וגו' ". אחר כך הבנים או קרובים אחרים אומרים קדיש.

אחרי הקבורה וסתימת הגולל אומרים "צידוק הדין"; בימים שאין אומרים בהם תחנון או כשהקבורה בלילה, אין אומרים, ולאחריו אומרים "קדיש הגדול".

אחרי אמירת הקדיש מרחיקים ד' אמות מן הקברים, ואנשים המלווים נעמדים בשתי שורות, והאבל חולץ מנעליו ועובר בין השורות, והעומדים בשורות מנחמים אותו ואומרים: "המקום ינחם אותך (לרבים אומרים אתכם) בתוך שאר אבלי ציון וירושלים"; גם בהלוויה בחול המועד עומדים בשורה, רק האבל אינו חולץ מנעליו.

נוהגים בעת החזרה מהלוויית המת, תולשים עפר ועשבים ומשליכים מאחור ואומרים: "זכור כי עפר אנחנו", ואחר כך רוחצים ידיהם ואין מנגבין. נוהגים שאין נוטלים הכלי לנטילה מיד מי שגמר לרחוץ, רק מי שגמר שם הכלי מהופך והאחר לוקחו. נוהגים ללוות את האבלים מבית הקברות עד ביתם.

ג. הכנת הבית לשבעה:

כאשר תחזרו מבית הקברות לאחר הקבורה, תגיעו אל המקום שהמשפחה תשהה בו בשבעת הימים הבאים. כדאי לחשוב מראש באיזה בית לבחור. לפעמים התשובה מובנת מאליה: בבית הנפטר. לפעמים יש כמה אפשרויות, וכדאי להעדיף את הנוחה מביניהן. יש להביא בחשבון את הקרבה אל ביתם של האבלים ושל אורחיהם וכן את החלל שיש בדירה הנבחרת: האם הוא גדול דיו למבקרים שיבואו, לעריכת תפילות ולמנוחה באמצע היום. יש הנוהגים לבנות 'סוכת אבלים' ליד הבית, בעזרת מתיחת יריעה (מפני השמש) ופיזור כיסאות תחתיה. אל הדירה שנבחרה יש להביא נרות נשמה, כיסאות,

ואם ייערכו שם תפילות - גם ספר תורה, סידורי תפילה וכיפות. יש לסדר את הדירה ולפנות ממנה רהיטים מיותרים ודברי ערך שיכולים להינזק, וכן יש להכין מושבים נמוכים לאבלים. בבתי אבל נהוג גם לכסות את המראות. אין הכרח להספיק הכול לפני הקבורה, ואולם הביאו בחשבון כי זרם המבקרים עשוי להתחיל מיד לאחר הקבורה, ולא כל בית ערוך למבקרים בכל רגע נתון.

אחרי הקבורה:

1. אלו הם הדברים שהאבל אסור בהם בשבעת ימי האבלות: מלאכה, רחיצה וסיכה, נעילת מנעלים, חיי אישות, תלמוד תורה, שאילת שלום, כיבוס בגדים ולבישתם, ישיבה על כיסא וספסל, תספורת וגילוח, יציאה מן הבית, השתתפות בשמחות.
2. האבלים השבים מההלוויה נוהגים לשבת שבעה בבית הנפטר במקום נמוך ממקום מושבם הרגיל.
3. נהוג שהשכנים מכינים לאבלים סעודה בשובם מההלוויה, סעודה זו מכונה סעודת הבראה.
4. נוהגים לומר קדיש על הנפטר לאורך שנת האבל מיום הפטירה.
5. בתום ה"שבעה" יש להזמין מצבה לקבר, מאחר שהכנת המצבה היא תהליך ממושך.
6. על המצבה להיות מוכנה לכיסוי הקבר ביום השלושים. ביום זה נהוג לעלות לטקס גילוי מצבה.

ד. הקריעה:

כל הקרובים החייבים בשבעה ימי אבלות על המת, צריכים לקרוע עליו. קודם הקריעה מברכים: "ברוך אתה ה' אל' מלך העולם דיין האמת". לפני הקריעה מותר להחליף בגדים וללבוש בגדים פשוטים כדי לקרוע בהם. יש לקרוע בעמידה, ואם קרע בישיבה יש לחזור ולקרוע בעמידה. מקום הקריעה: על כל הקרובים נוהגים לקרוע הבגד העליון מצד ימין, ועל הורים נוהגים לקרוע כל בגדיו ובצד שמאל, ואם החליף אינו מעכב.

יש קהילות שנוהגות לקרוע בשעת צאת ההלוויה, ויש קהילות שנוהגות לקרוע בזמן הקבורה.

אין להחליף לאורך ימי השבעה את בגדיו שקרעו בו, ובמקום שיש צורך להחליף מותר, חוץ מאשר בקריעה על הורים. האבל על הורים - כשמחליף בגד עליו לקרוע את הבגד שהחליף.
אם לא קרע בזמן ההלוויה קורע בזמן ימי השבעה, ולאחר ימי השבעה אינו חייב שוב לקרוע.

שבת וחג:

בשבת ויום טוב אסור לקרוע, בחול המועד תלוי במנהג הקהילות, אבל יש לברך ברכת דיין האמת.

ה. איחוי הקרע:

לאחר השבעה, על כל הקרובים מותר לחבר את מקום הקריעה בסיכה, וכן מותר לתפורו בתפירה לא ישרה, ולאחר שלושים מותר לתפורו כרגיל; על ההורים מותר לחברו בסיכה או לתפורו בתפירה לא ישרה רק אחרי שלושים, ולתפור כרגיל אסור לעולם.
נשים נוהגות לחבר מיד אחרי הקריעה את מקום הקריעה בסיכה או בתפירה לא ישרה, גם כשקרעו על הורים, מפני הצניעות.

ו. מנהגי אבלות:

יש מנהגי אבלות שנוהגים גם בשעה שהוא אונן (אבל עד לקבורת המת), ויש מנהגים שנוהגים רק לאחר הקבורה.
האונן אסור באכילת בשר ובשתיית יין, וכן אינו מתרחץ, וכן אין לסוך על גופו שמן ומשחות חוץ כשיש בזה צורך רפואי, וכן אין להסתפר ולהתגלח.
אין להשתתף בשמחות ואסור בחיי אישות.
אסור בתלמוד תורה ולשאול בשלום אדם, מותר לומר תהילים בפני הנפטר.
מותר לצאת מביתו כדי לסדר צורכי המת, וכן מותר לנעול נעליו.

ז. טומאת הכוהן:

אסור לכוהן להיטמא למת, דהיינו להתקרב בתוך ד' אמות של מקום המת או להיכנס לבית שנמצא שם מת. אם הנפטר הוא אחד משבעה קרובים, מותר ומצווה על הכוהן להיטמא.

שבעת הקרובים הם: אביו, אמו, בנו ובתו, אחיו, אחותו ואשתו.

הכוהן מיטמא רק כשהמת שלם, אבל אם חסר ממנו משהו אסור להיטמאות. גם אם מה שחסר מונח בצדו או תפרו וחברו עם הגוף, ולכן אם בוצע במת ניתוח אחרי המוות אין לקרוביו הכוהנים להיטמא לו.

מותר לו ללוות המת שהוא קרובו עד הקבר אם לא נמצאים קברים בדרך בתוך ד' אמות.

ח. ניחום אבלים:

מצווה גדולה לנחם אבלים, והיא קודמת למצוות "ביקור חולים", מפני שניחום אבלים הוא גמילות חסדים עם החיים ועם המתים.

אין המנחמים רשאים להתחיל לדבר דברי ניחום עד שהאבל מתחיל מקודם, אין די במה שמנחמו רק צריך גם לדבר עמו דברים טובים עד שישמחו.

כשנכנס וכשיוצא אין אומר "שלום", וכשקם לצאת אומר "המקום ינחם אותך" (לרבים אומרים אתכם) בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, והאבל עונה אמן.

יש שנוהגים שאין מנחמים בשלושה ימים הראשונים, ויש שאין מקפידים בכך.

בית האבל

ט. הדלקת נר:

נוהגים להדליק נר בבית האבל לעילוי נשמת הנפטר. הנר צריך לדלוך לאורך כל השבעה גם בשבת וביום טוב.

י. לעמוד לכבוד אדם:

אין האבל צריך לעמוד אף בפני אדם חשוב אבל צריך לעמוד בפני ספר תורה.
כשהאבל עומד אסור לומר לו שב.

יא. תפילות:

מצווה להתפלל במניין בבית שנפטר בו המת, וכשאין אפשרות להתפלל שם כגון אם נפטר בבית החולים, נוהגים להתפלל במקום שהאבלים יושבים בו שבעה.

האבל אינו מניח תפילין ביום הראשון לאבלות.
נוהגים שהאבל מתפלל לפני העמוד ואומר כל הקדישים לאורך י"א חודש.

אין אומרים "תחנון" ולא "למנצח" בבית האבל, ויש שאין אומרים גם פסוק "ואני זאת בריתי", וכן הכוהנים אינם נושאים שם כפיהם, ובראש חודש אין אומרים שם "הלל".

אחר תפילת שחרית וערבית (ויש אומרים אחרי מנחה) נוהגים לומר מזמור מ"ט שבתהילים, ובימים שאין אומרים בהם תחנון אומרים במקומו מזמור ט"ז.

יב. לימוד משניות:

נוהגים ללמוד משניות בימי השבעה בבית האבל לעילוי נשמת הנפטר, ויש שנוהגים ללמוד פרקי משניות המתחילות בשמו של הנפטר ולאחריו לומדים ארבע משניות שבפרק ז' ממסכת מקוואות שהן אותיות נ. ש. מ. ה., ואומרים תפילת "אנא" והאבל אומר קדיש דרבנן.

יג. לקיחה מבית האבל:

יש נוהגים שלא להוציא דברים מבית האבל כל השבעה, מפני רוח רעה השורה שם.

יד. קריאת התורה:

מותר להביא ספר תורה אל בית האבל כדי לשמוע קריאת התורה, ויש שמדקדקים שיקראו בו לפחות שלוש פעמים.

האבל אינו עולה לתורה גם כשהוא כוהן או לוי, אבל מותר לו להוציא ולהכניס ספר תורה, וכן מותר לכבדו בהגבהה וגלילה, וכשמכבדים אותו בהגבהה מותר לו אחר כך לשבת על הכיסא ולהחזיק את ספר התורה.

אחר קריאת התורה אומרים "יהי רצון".

טו. ברכות שונות:

אין לאבל לקדש הלבנה אם יישאר זמן לקדש אחר ימי אבלו, ואם לא יישאר מותר לו לצאת ולקדש אבל לא יאמר "שלום עליכם". מותר לו לברך ברכת "הגומל", וכן מותר לו לברך ברכת "שהחיינו" על פרי חדש, וברכת "הטוב והמיטיב".

טז. יום השביעי:

ביום השביעי בבוקר אחר התפילה, האבלים יושבים שעה קלה ומנחמים אותם, ולאחריו אומרים להם "קומו". מיד לאחריו הותר לאבלים בכל הדברים שהיו אסורים להם בשבעה, מפני שמקצת היום ככולו, ומותר להם להחליף את הבגד שקרעו.

מי שאין לו מנחמים וכן בשבת שאין באים לנחם, נפסקת האבלות בזמן הדרך לצאת לבית הכנסת אחר התפילה.

ביום השביעי נוהגים לבקר בבית הקברות על הקבר, ואומרים פרקי תהילים ותפילת "אנא", ומזכירים נשמת הנפטר בתפילת "א-ל מלא רחמים" ואם יש מניין אומרים קדיש.

אם חל יום השביעי בשבת עולים לקבר ביום ראשון.

יז. מלאכה:

אין לעשות מלאכה ולהתעסק בסחורה, מלבד מלאכות הבית כגון אפייה ובישול, הדחת כלים וניקיון הבית.

כשיש לאבל חנות או עסק הם צריכים להיות סגורים כל השבעה, ואם יש לו שותף ועל ידי סגירת העסק יהיה לשותף הפסד, יש להתייעץ עם רב באילו דרכים אפשרית פתיחת עסק.

יח. רחיצה וסיכה:

אין לרחוץ כל הגוף גם לא במים קרים. פניו, ידיו, ורגליו מותר רק במים קרים. לצורך רפואה ובציווי הרופא, מותר להתרחץ במים חמים, גם בחולי שאין בו סכנה. אישה שנזדמנה זמן טבילה בימי אבלותה אסורה לטבול, אבל מותרת לרחוץ גם במים חמים במקומות הנחוצים כדי ללבוש לבנים לספירת שבעה נקיים.

אין לסוך גוף האבל בשמן או במשחה לצורך תענוג, אבל כדי להעביר הזיעה או לצורך רפואה מותר. אין לאישה להתאפר בכל זמן השלושים, מלבד אישה נשואה אחרי שבעה. לכלה בחודש הראשון לנישואיה או לבחורה העומדת בשידוכין, מותר להתאפר גם בזמן השבעה.

יט. נעילת מנעלים:

אין לנעול נעליים של עור, אבל נעליים מגומי (נעלי טניס) או מבד, אם אין בהן שום חלק מעור, מותר.

כ. תלמוד תורה:

אין לקרוא בתורה, נביאים וכתובים, משנה, גמרא הלכות ואגדות לאורך כל השבעה כולל שבת, חוץ מספרי איוב, איכה וכדומה. כמוכן, מותר לתלמוד הלכות אבלות וספרי מוסר. תהילים - אם רגיל לומר בכל יום מותר, כשאומרו בדרך תפילה ובקשה.

כא. שאילת שלום:

אין לומר שלום לשום אדם בזמן השבעה, ואם אדם שאינו יודע שהוא אבל שאל בשלומו, בשלושת ימי האבלות הראשונים אין לענות לו, רק יודיע לו שאסור לו לענות, ואחר שלושה הימים מותר לענות. מותר לאבל לאחל לחברו שאר ברכות כגון ברכת מזל טוב וכדומה, וכן מותר לאחרים לאחל לאבל, ומותרים גם להושיט יד כשמאחלים זה לזה.

אין לשלוח דורונות לאבל בזמן השלושים, ולאבל על הורים לאורך כל שנת האבלות.

בפורים אין לשלוח לאבל משלוח מנות, אבל האבל צריך לשלוח אפילו בזמן השבעה.

כב. כביסת בגדים ולבישתם:

אין לאבל לכבס או לשהץ בגדים, וכן אין לאחרים לכבס ולהשהץ את בגדיו גם אם אינו לובש אותם בזמן השבעה. אם מסר בגדיו למכבסה קודם שנעשה אבל, מותר להם לכבסם. אין ללבוש בגדים מכובסים בשבעה גם אם כובסו קודם שנעשה אבל. בני ביתו של האבל (שאינם אבליים) מותרים לכבס בגדיהם, וכן מותרים ללבוש בגדים מכובסים.

כג. ישיבה על כיסא:

אין לשבת על כיסא וספסל, רק על כיסא נמוך משלושים סנטימטר או על כרים ומזרונים מותר. האבל אינו חייב לשבת כל היום רק בשעה שנמצאים אצלו המנחמים, ובשאר היום אפשר לו לעמוד ולהסתובב בבית.

כד. תספורת וגילוח:

אין לאבל להסתפר ולהתגלח בכל השלושים. אין לקצוץ ציפורניו במספריים או במקצץ ציפורניים, בין של ידיו בין של רגליו בזמן השלושים, אבל לקצוץ בשיניו או בידיו מותר, ומותר גם להתחיל הקציצה בכלי ולגמור בידיו או בשיניו.

כה. יציאה מהבית:

אין לאבל לצאת מביתו בשבעה גם לצורך מצווה, ואם אין אפשרות לסדר מניין בביתו בתפילות, יש להתיר לו ללכת לבית הכנסת ולהתפלל בציבור ולומר קדיש. כשקשה לו לישון במקום שיושבים בו השבעה, מותר לו לצאת לביתו בלילה בשעה שבני אדם כבר אינם נמצאים ברחובות.

כו. השתתפות בשמחות:

אין לאבל להשתתף בשמחות בזמן השלושים, ולאבל על הורים לאורך שנת האבלות, ובברית מילה של בנו או בחופת ילדיו מותר להשתתף גם בזמן השבעה.

יש מקרים שאפשר להשתתף בשמחות בזמן האבלות, ויש להתייעץ על כך עם רב.

כז. מצבה:

מנהג ישראל קדום להציב מצבה על קבר המת, והוא הנקרא "נפש" בלשון חז"ל, נהוג לכתוב עליה דברים קצרים אשר סימלו את אישיותו ודמותו, וכן שם הנפטר ושם אביו בין בגבר בין באישה. אצל עדות המזרח נהוג שבין בגבר בין באישה כותבים שמו ושם אמו, וכן כותבים תאריך פטירתו בתאריך העברי, ואין לכתוב תאריך לועזי.

בסוף המצבה נהוג לכתוב ת. נ. צ. ב. ה. שמשעותו: תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

יש נוהגים להספיד בעת הקמת המצבה, ולכן הם נוהגים שלא להעמיד המצבה בימים שאין מספידים בהם.

כח. זמן הקמת המצבה:

ברוב המקומות נוהגים להעמיד המצבה ביום השלושים, ולכן רצוי להקדים הזמנתה מיד לאחר השבעה כיוון שלהכנתה דרוש זמן, ויש נוהגים להעמיד מצבה בתום השנה.

לאחר שבעת ימי האבלות עודנו אֵל עוד עשרים ושלושה יום עד תום שלושים יום, ונוהג בהם קצת דברים של אבלות.

אין להסתפר ולהתגלח, וכן אין ליטול ציפורניו בכלי.

רחיצה מותרת גם במים חמים, האשכנזים נוהגים שלא להתרחץ במים חמים כל השלושים.

כשלוש בגדים מכובסים יש לתת אותם קודם לאחר ללבושם לשעה קלה, ואחר כך מותר לו ללבושם.

ויש נוהגים שאם מניחם על הרצפה או שמקלקל הקיפולים, הרי שנחשב כאילו לבשם אחר, ומותר ללבושם.

אין ללבוש בגדים חדשים, ובמקום הצורך מותר אם לבשם שניים או שלושה ימים, וכן אין ללבוש בחול בגדי שבת.

אין לשאת אישה בזמן השלושים, אך אם קבעו חתונה קודם שנעשה אבל והוא רווק - מותר.

שידוכים מותר לעשות גם בזמן השבעה, ואפילו ביום המיתה.

כט. יום השלושים:

ביום השלושים נוהגים לבקר בבית הקברות על הקבר ואומרים פרקי תהילים ותפילת "אנא" ומזכירים נשמת הנפטר בתפילת "א-ל מלא רחמים", וכשיש מניין אומרים קדיש.
אם חל יום השלושים בשבת עולים ביום ראשון שלאחריו.

ל. שבת שבזמן השבעה:

השבת אינה מפסיקה את האבלות. אבל מונים את השבת למניין שבעה, שהרי קצת דיני אבלות נוהגים ביום זה.
דיני אבלות שבפרהסיה (שבגלוי) אינם נוהגים בשבת, אבל דיני אבלות שבצנעה נוהגים גם בשבת.

לא. ערב שבת:

שעה ורבע קודם שקיעת החמה בערב שבת, מותר לישב על כיסא וספסל ולנעול נעליים גם אם הן מצוחצחות, ומותר לו לצחצח אותן.

לב. בגדי שבת:

נוהגים ללבוש בגדי שבת, וכן מותר להחליף לבנים מכובסים וטוב שילבשם אחר תחילה, וכן מותר להציע מפות מכובסות על השולחנות.

לג. דברים שבצנעה:

אבלות של דברים שבצנעה נוהגת גם בשבת, ולכן אסור גם בשבת ברחיצה, בתלמוד תורה ובחיי אישות.

לד. התפילות:

מותר לאבל לצאת מביתו בשבת כדי ללכת אל בית הכנסת.
אין האבל אומר "הודו" קודם מנחה, ובקבלת שבת אומר רק "מזמור שיר ליום השבת", וכן אינו אומר המשנה "במה מדליקים". ואולם יש מקומות שנוהגים לומר הכול, ואינם משנים בשום דבר מבכל שבת.
אם מתפללים בבית האבל בשבת, בשחרית אומרים "אב הרחמים", ובמנחה אין אומרים פסוק "ואני תפילתי" ואומרים "צדקתך צדק", ואין האבל אומר "ברכי נפשי" בימות החורף ולא "פרקי אבות" בקיץ.

לה. קריאת התורה:

אין האבל קורא בתורה בשבת שבה חלים עליו דיני אבלות. ואין האבל עולה לתורה אף אם הוא כוהן או לוי, ואם אין שם כוהן או לוי אחר, טוב שיצא מבית הכנסת בשעה שקוראים לעלות לכוהן או ללוי. אבל מותר לכבד אותו בהוצאה והכנסה ובהגבהה וגלילה.

אחר קריאת התורה מזכירים נשמת הנפטר בתפילה "א-ל מלא רחמים", ואפילו בשבת שמברכים ברכת החודש, שאין מזכירים אז שאר מתים.

מותר בשבת לחזור על הפרשה "שניים מקרא ואחד תרגום" ואם יום השביעי לאבולתו הוא בשבת, ימתין מלחזור עד אחרי יציאתו מבית הכנסת קודם האכילה.

יש המתירים ללמוד גם פירוש רש"י למי שרגיל בכך בכל שבת.

לו. הסעודה:

אין האבל אומר "שלום עליכם" בסעודת ליל שבת, וכן במקומות שנהוג לברך הבנים בליל שבת אין לברכם בשבת זו.

לז. מוצאי שבת:

אחר צאת השבת יאמר האבל "ברוך המבדיל בין קודש לחול" בלא שם ומלכות, ואחר כך יחליף בגדיו לבגדי חול ויחלוץ מנעליו.

יש מקומות שנוהגים שאין אומרים בתפילת ערבית פסוק "ויהי נועם". אחר התפילה אומרים מזמור ט"ז שבתהילים.

לח. הבדלה:

אם האבל מבדיל, אינו אומר הפסוקים "הנה א-ל ישועתי וכו'", רק מתחיל מיד בברכות, והמנהג שמברך גם על בשמים.

לט. הפסקת אבלות בחג:

מי שנפטר לו קרובו ונקבר קודם החג ונהג קודם החג אבלות אפילו שעה קלה, החג מבטל ממנו דיני אבלות שבעה. חג נקרא לעניין זה, שלושה רגלים: פסח, שבועות וסוכות, וכן ראש השנה ויום הכיפורים.

מ. ערב החג:

מותר בערב החג אחר חצות לכבס בגדיו אבל לא ילבשו רק בלילה, ויש נוהגים לכבס רק סמוך לערב.

רחיצה מותרת גם בחמים אחר תפילת מנחה סמוך לערב, וכן שאר מנהגי אבלות. בערב פסח מותר הכול מחצות היום דאז הוא כחג לכל דבר.

בערב יום כיפור מותר לרחוץ ולטבול סמוך לערב גם קודם תפילת מנחה, ומותר לו ללכת אל בית הכנסת לתפילת מנחה, וכן מותר לו לאכול סעודת מפסקת על כיסא וספסל.

מא. מניין השלושים:

בפסח נחשבים האבלות שלפני הפסח והפסח לארבעה עשר יום למניין השלושים, ואחר הפסח צריך להשלים רק שישה עשר יום לתשלום השלושים. וכן בשבועות צריך להשלים אחר החג רק שישה עשר יום.

בסוכות נחשבים האבלות שלפניו וחג הסוכות ושמיני עצרת לעשרים ואחד יום ומשלים לאחר החג עוד שמונה ימים לתשלום השלושים. בראש השנה צריך לנהוג אבלות שלושים רק עד יום כיפור, ויום כיפור מבטל ממנו אבלות שלושים, וכן ביום כיפור נוהג אבלות שלושים עד חג הסוכות וחג הסוכות מבטל אבלות שלושים.

מב. הפסקת אבלות שלושים:

אם נסתיימו שבעת ימי אבלותו קודם החג, ואפילו אם נסתיימו בערב החג בבוקר, החג מבטל ממנו כל מנהגי אבלות שלושים. מותר להסתפר, להתגלח ולהתרחץ סמוך לערב אחר תפילת מנחה, וכשיש צורך גדול אפשר מחצות היום. בערב פסח מותר להסתפר ולהתגלח גם קודם לחצות היום.

אבלים על פטירת הוריהם אסורים להסתפר ולהתגלח, רק כעבור שלושים יום מהקבורה.

אבלות בחג ובמועדי השנה

מג. הלוויה:

קודם צאת ההלוויה בחול המועד, מחליף האבל בגדיו לבגדי חול וקורע בהם. אחרי ההלוויה עושים "שורה" כרגיל רק האבל אינו חולץ מנעליו, ולאחר הלוויה מחליף שוב בגדיו לבגדי חג.

מד. קריעה:

יש קהילות שנוהגות שכל הקרובים קורעים בחול המועד, ויש קהילות שנוהגות שרק אבלים על הוריהם קורעים, ושאר הקרובים קורעים רק לאחר החג.

כל הקרובים מברכים ברכת "דיין האמת" בחול המועד.

מה. סעודת הבראה:

אין אוכלים סעודת הבראה ביום טוב, אבל בחול המועד אוכלים כשיושבים על כיסאות רגילים, ואין אוכלים ביצים קשות כרגיל רק מיני מזונות וכדומה.

יש קהילות שנוהגות שרק אבלים על הורים אוכלים סעודת הבראה, אבל לא על שאר קרובים.

מו. אבלות:

אינו נוהג בחג שום אבלות שבפרהסיה (בגלוי), אבל נוהג דברי אבלות שבצנעה, ולכן אסור ברחיצה ובחיי אישות, בערב יום טוב האחרון מותר לרחוץ בחמים וללבוש בגדים מכובסים.

מז. שלושים:

ימי החג נמנים לימי אבלות שלושים, ולכן מסתיימים השלושים אחר שלושים יום מהקבורה.

דברי אבלות הנוהגים בימי השלושים נוהגים גם בחול המועד.

מח. הדלקת נר:

הנר שרגילים להדליק בימי השבעה, צריך לדלוק גם בחול המועד וביום טוב, אף שאין יושבים אז "שבעה".

מט. מוצאי החג:

במוצאי החג מתחילים לשבת אבלות שבעה עד עבור שבעה ימים מהחג.

נ. פורים:

פורים אינו מפסיק אבלות כחג, אבל אין נוהגים בו אבלות שבפרהסיה (בגלוי), לא בי"ד באדר גואל בט"ו, בין עיירות המוקפות חומה בין עיירות הפרוזות.

אבלות בדברים שבצנעה נוהגים גם בפורים ולכן אסור ברחיצה ובתלמוד תורה ובחיי אישות.

ימי הפורים נמנים למניין אבלות השבעה.

מותר להחליף בגדיו לבגדי חג, אבל צריך למעט במיני שמחה שעושים. בליל פורים אם יכול לסדר מניין בביתו לתפילה ולקריאת המגילה, יתפלל ויקרא המגילה בביתו, ואם אי אפשר מותר לו ללכת אל בית הכנסת. ביום מותר ללכת אל בית הכנסת אף אם הוא יכול לסדר מניין בביתו.

קורעים בפורים כל הקרובים, ואחר ההלוויה מחליף בגדיו לבגדי חג. אוכלים סעודת הבראה, אבל לא ביצים קשות כנהוג, רק במיני מזונות וכדומה.

האבל חייב בסעודת פורים ובמשלוח מנות ומתנות לאביונים, אבל לא ישלח דברים העשויים לשמחה. אבל אין שולחים לאבל משלוח מנות כל השלושים, ולאבלים על הוריהם כל י"ב חודש גם דברים שאינם עשויים לשמחה.

נא. תשעה באב:

בתשעה באב מותר לאבל ללכת אל בית הכנסת בלילה וביום עד גמר אמירת "קִינוּת", ומותר לו לעלות לתורה גם בזמן השבעה.

אזכרה נוסח אשכנז

אל מלא רחמים שכן במרומים, המצא מנוחה נכונה על כנפי השכינה, במעלות קדושים וטהורים כוהר הרקיע מזהירים, את נשמת (פלוגי בן פלוגי) שהלך לעולמו (לנקבה שהלכה לעולמה), בעבור (שפלוגי בן פלוגי) נדב צדקה (שכל הציבור מתפלל) בעד הזכרת נשמתו (נשמתה) לכן, בעל הרחמים יסתירהו (יסתירה) בסתר כנפיו לעולמים, ויצרור בצרור החיים את נשמתו (נשמתה) [בגן עדן תהא מנוחתו (מנוחתה)], יי הוא נחלתו (נחלתה), וינוח (ותנוח) בשלום על משכבו (משכבה) ונאמר אמן

אנא יי מלא רחמים אשר בידך נפש כל חי ורוח כל בשר איש יהיה נא לרצון לפניך תורתנו ותפלתנו (ליחיד תורתי ותפלתה) בעבור נשמת (פב"פ) וגמול נא עמה בחסדך הגבול לפתח לה שערי רחמים וחסד ושערי גן עדן ותקבל אותה באהבה ובחבה ושלח לה מלאכיה הקדושים והטהורים להוליכה ולהושיבה תחת עץ החיים אצל נשמות הצדיקים והצדקניות חסידים וחסידות להנות מזיו שכינתך להשביעה מטובך הצפון לצדיקים והגוף ינוח בקבר במנוחה נכונה בחדוה ובשמחה ושלום כדכתיב יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו וכתיב יעלו חסידים בכבוד ירגנו על משכבותם וכתיב אם תשכב לא תפחד ושכבת וערבה שנתך ותשמור אותו (לנקבה אותה) מחבוט הקבר ומרמה ותולעה ותסלח ותמחול לו על כל פשעיו (לנקבה לה על כל פשעיה) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא וזכור לו זכיותיו וצדקותיו אשר עשה (לנקבה לה זכיותיה וצדקותיה אשר עשתה) ותשפיע לו מנשמתו לדשן עצמותיו (לנקבה לה מנשמתה לדשן עצמותיה) בקבר מרב טוב הצפון לצדיקים דכתיב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וכתיב שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה וישכון (לנקבה ותשכון) בטח בדד ושאנן מפחד רעה ואל יראה (לנקבה תראה) פני גיהנום ונשמתו (לנקבה ונשמתה) תהא צרורה בצרור החיים ולהחיותו (לנקבה ולהחיותה) בתחית המתים עם כל מתי עמך ישראל ברחמים אמן:

אזכרה נוסח עדות המזרח לאיש

החכמה מאין המצא ואיזה מקום בינה: אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה: מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם: מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון: ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם: טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו: סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם: יעלוזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם: מנוחה נכונה, בישיבה עליונה, תחת כנפי השכינה, במעלת קדושים וטהורים, כוזהר הרקיע מאירים ומזהירים, וחלוץ עצמים, וכפרת אשמים, והרחקת פשע, והרחקת ישע, וחמלה וחנינה, מלפני שוכן מעונה, וחולקא טבא לחיי העולם הבא, שם תהא מנת ומחיצת וישיבת נפש השם הטוב (פלוגי) רוח יהוה תניחנו בגן עדן, דאתפטר מן עלמא הדין ברעות אלהא מריה שמיא וארעא, מלך מלכי המלכים ברחמיו יסתירהו בצל כנפיו ובסתר אהלו לחזות בנועם יהוה ולבקר בהיכלו, ולקץ הימים יעמידהו ומנחל עדניו ישקהו, ויצרור בצרור החיים נשמתו, וישים כבוד מנוחתו, יהוה הוא נחלתו, וילוה אליו השלום ועל משכבו יהיה שלום, כדכתיב: יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו, הוא וכל בני ישראל השוכבים עמו בכלל הרחמים והסליחות וכן יהי רצון ונאמר אמן:

אזכרה נוסח עדות המזרח לאישה

ואשת חיל מי ימצא, ורחק מפנינים מכרה: שקר החן והבל היפי, אשה יראת יהוה היא תתהלל: תנו לה מפרי ידיה, ויהללוה בשערים מעשיה: רחמנא דרחמנותא די ליה היא, ובמימריה אתבריאו עלמיא עלמא הדין ועלמא דאתי, וגנוז ביה צדקניות וחסדניות דעבדן רעותיה, ובמימריה וביקריה ובתוקפיה יאמר למיעל קדמוהי דוכרן נפש האשה הכבורה והצנועה והנכבדת מרת (פלוגית) רוח יהוה תניחנה בגן עדן, דאתפטר מן עלמא הדין ברעות אלהא מריה שמיא וארעא, המלך ברחמיו יחוס ויחמול עליה, וילוה אליה השלום ועל משכבה יהיה שלום, כדכתיב: יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו, היא וכל בנות ישראל השוכבות עמה בכלל הרחמים והסליחות וכן יהי רצון ונאמר אמן:

